
REFLEXIONS SOBRE LA RECERCA A CATALUNYA

Heribert Barrera

Perquè Catalunya pugui avançar en l'elaboració de la seva política científica, cal conèixer l'opinió dels investigadors. El professor Heribert Barrera ens introdueix en la lectura de l'obra *La recerca científica i tecnològica a Catalunya, 1990* (IEC-CIRIT).

En els països de democràcia representativa, els responsables de les preses de decisions són els polítics que el poble ha escollit per la via del sufragi. Però els problemes de les societats modernes són massa complexos perquè, amb això sol, s'asseguri automàticament l'autenticitat del procés democràtic i l'eficàcia dels seus resultats de cara al bé comú. Cada vegada més resulta necessària alguna forma de participació directa, al més ampla possible, de tots els interessats. I cada vegada més és més indispensable una consulta als experts, no als que s'autotitllen experts però coneixen els problemes només des de l'exterior, sinó als que realment els viuen, als que hi estan dedicats en cos i ànima perquè, de l'activitat on aquests problemes es plantegen, ells n'han fet una raó de viure.

El vast conjunt de qüestions relacionades amb les activitats de recerca i amb la innovació tecnològica no és pas una excepció en aquest sentit, ben al contrari. Per tant, un intent seriós de donar una visió global i fidedigna de la situació present de la recerca a Catalunya no podia prescindir d'una reflexió realitzada pels investigadors mateixos. ¿Qui millor que ells, cadascun en el seu camp, per a descriure i comentar la tasca realitzada, per a avaluar-ne

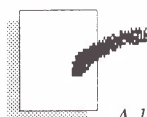
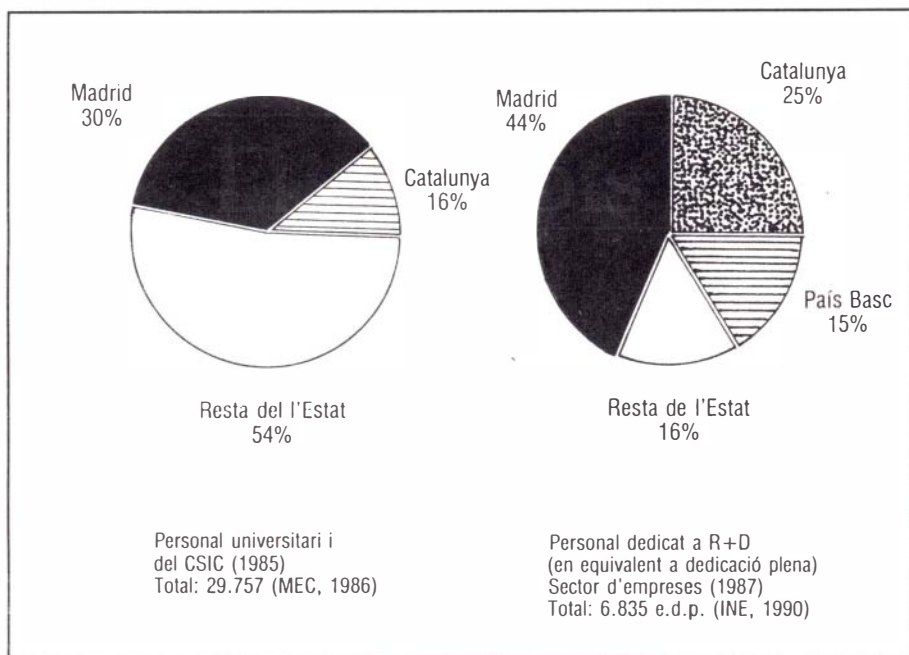
els resultats, per a diagnosticar-ne les insuficiències i per a marcar els futurs objectius al nostre abast? És a partir d'aquí, a partir d'aquest mosaic de descripcions i comentaris, de judicis de valor i d'opinions motivades, que esdevindrà possible realitzar una síntesi operativa, la qual ha d'ésser un dels pilars sobre els quals es podrà concretar la política científica de Catalunya que fins ara les circumstàncies han permès tot just d'esbossar.

Catalunya necessita -i hi té dret-, en efecte, una política científica pròpia. Qualsevol fórmula d'autogovern quedaria coixa i tin-



dria el seu futur hipotecat si Catalunya renunciés a impel·lir i ordenar la recerca segons els seus propis criteris; a propiciar la innovació segons les seves pròpies necessitats; a promoure les activitats de desenvolupament d'acord amb els seus propis objectius. Per damunt de les limitacions del marc jurídic que ens encotilla (que naturalment no hem pas de considerar com a intangible i definitiu), Catalunya ha de fer tot l'esforç econòmic i polític que calgui per a actuar, en matèria de recerca i innovació, d'una manera autònoma. En molts aspectes ja ha començat a fer-ho, però cal prosseguir per aquest camí d'una manera més deliberada i sistemàtica, tant per raons de principi com per raons purament pragmàtiques.

La recerca, planejada i efectuada autònomament, constitueix una afirmació d'identitat ja que assegura una presència directa, sense intermediaris ni etiquetes alienes, en la comunitat internacional. Però la recerca representa encara molt més de cara al futur del país. Una nació, des del punt de vista humà, és la conjunció harmònica d'una realitat quotidiana específica, d'uns sentiments individuals de pertinença, d'una voluntat col·lectiva de permanència històrica d'un projecte de futur més o menys conscient



A la pàgina anterior,
Heribert Barrera.

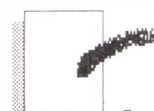
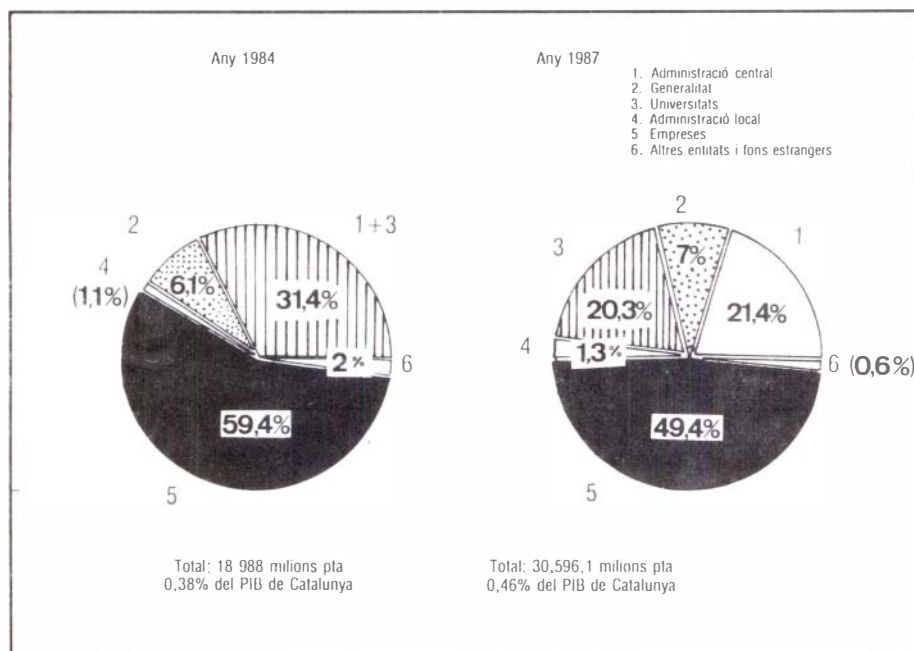
A la dreta, els recursos humans per a la recerca a Catalunya (La recerca científica i tecnològica a Catalunya, 1990).

però poc o molt engrescador. Un país petit com el nostre, en un entorn cosmopolita com és l'entorn europeu i a més sotmès, com està, a pressions assimilistes molt fortes, no pot durar, no pot mantenir-se, si no és capaç d'anar oferint als seus ciutadans unes condicions de vida massa allunyades de l'estàndard occidental i unes perspectives de futur, unes oportunitats individuals de realització personal i de progrés, suficients per a estimular i justificar la voluntat d'emprendre i de crear. I això, en el món actual, almenys mentre duri l'aspiració faustica que l'anima, només hi ha una via per a garantir-ho d'una manera durable, que és la vida de la recerca i la innovació, que han esdevingut condicions prèvies absolutament crucials per a la creació sostinguda de riquesa. L'esforç de descoberta és de resultats aleatoris, però només l'afany i l'intent de descoberta posen en situació d'assimilació i desenvolupar les descobertes dels altres. I un país que no és capaç de realitzar aquesta assimilació, aquesta adequació permanent de les seves estructures productives a les noves situacions, és un país condemnat a la llarga a extingir-se com a nació si no compta amb defenses d'un altre tipus que, malauradament, a nosaltres ens manquen.

Altres raons poden encara invocar-se per justificar la necessitat de formular d'una manera precisa i de desenvolupar activament la nostra pròpia política en matèria de recerca. En primer lloc perquè una política pròpia -concurrent amb la que inevitablement continuarà mantenint l'Estat Espanyol i amb la que va desenvolupant, cada cop amb més amplitud, la Comunitat Europea-, és una garantia de pluralisme. En matèria de recerca resulta innecessari argumentar sobre la fecunditat del pluralisme car, en termes generals, tothom hi està d'acord, tant si es tracta de pluralitat d'equips de recerca com si ens referim a llur distribució territorial o a les fonts i els sistemes de finançament. Així i tot, però, és un error molt estès el creure que el rendiment dels recursos afectats a la recerca millora sempre organitzant-la sobre una base territorial més ampla. La cooperació entre equips geogràficament allunyats, els contactes estrets i sovintejats entre investigadors de països diferents, la mobilitat de les persones i la posada en comú d'equipaments costosos, són elements positius i avui dia totalment indispensables. Però el risc de burocratització i d'esclerosi augmenta ràpidament si la recerca es vol dirigir i administrar des de lluny i des d'un sol lloc. I la

desitjable imbricació de la recerca acadèmica amb el teixit industrial, necessita tant la proximitat física com una sensibilitat comuna i és indiscutiblement facilitada per la consciència de pertànyer a una mateixa comunitat, on beneficis i pèrdues són d'alguna forma compartits.

La comunitat científica ha estat internacional des dels seus orígens, i uns pocs segles endarrera ho era, segurament, tant o més que ara. Catalunya ha d'apostar i aposta de fet per una internacionalització creixent. Però si la Comunitat Econòmica Europea és ja, des de molts punts de vista, un espai insuficient, ¿com pot justificar-se el tancament que representa l'afany de centralització des de Madrid, i en particular la reserva a l'Estat, que la Constitució estableix, del foment i de la coordinació general de la recerca? Ningú no hauria de tenir competència exclusiva per a fomentar la recerca. Aquesta és una responsabilitat que moralment i políticament comparteixen tots els poders públics, des dels poders locals fins al poder comunitari de Brussel·les, i que tots han d'assumir, cadascun dins de la seva esfera d'acció, amb vista a obtenir els millors resultats i a fer de la recerca i del desenvolupament uns instruments de progrés i no una eina de dominació. I pel que fa a la coordinació, la coordinació més eficaç és la que asseguren, en els àmbits respectius, d'una manera natural, la mateixa comunitat



La despesa interior bruta en R+D a Catalunya (CIRIT-UPC, 1987; 1990).

científica i el món empresarial, que són els millors jutges de llurs interessos i els que més interessats estan en la màxima eficàcia del treball i en el millor rendiment dels recursos. És paradoxal que, quan la desconfiança en la capacitat de gestió directa de les administracions de tot ordre és tant de moda i àdhuc la seguretat dels edificis públics es va confiant a mans privades, l'Estat aspiri encara a "coordinar" des de fora un sistema tan complex, tan canviant i delicat com és el sistema dinàmic que constitueixen les activitats de recerca i de desenvolupament. I ho és tant més encara quan es tracta d'un sistema on els recursos humans (que per definició no són robots sinó persones que pertanyen a un grup nacional i tenen llurs peculiaritats i en particular una llengua i una cultura que els són pròpies), han d'estar dotats de capacitat creadora, d'experiència i d'habilitat excepcionals i per tant són l'element més fràgil, el més costós d'obtenir i el més preciós de conjunt.

El cas de la recerca és segurament el cas més clar on l'autogestió es justifica plenament, tant des d'un punt de vista doctrinal com pels resultats, i on l'única via d'intervenció dels poders públics hauria d'és-

ser el finançament selectiu d'acord amb les conveniències i necessitats de l'entorn social on la recerca es realitza. Ara bé, com que, lògicament, la definició i la caracterització d'aquestes conveniències i necessitats qui millor pot fer-les és cada comunitat nacional, el nivell òptim de poder per a dispensar el finançament és, en el nostre cas, el nivell nacional català, sense que això hagi d'excloure totalment, a priori, nivells més baixos, municipals o comarcals, o nivells situats per damunt, com el de l'Estat o el de la Comunitat Europea.

Perquè Catalunya pugui avançar en l'elaboració de la seva política científica, calia doncs, en primer terme, conèixer els punts de vista dels més directament implicats, és a dir, dels investigadors, sobre la branca on cadascun treballa. Les nombroses aportacions aquí aplegades, que cobreixen gairebé tots els camps del saber i sorprenden per la riquesa i varietat dels enfocaments, constitueixen un material molt valuós, i a tots i a cadascun dels autors cal agrair-los la cooperació i l'esforç de síntesi que han realitzat. Personalment estic convençut que aquesta cooperació haurà d'anar encara més lluny. Si volem resoldre positivament els

inevitables conflictes que sempre es plantegen i volem conciliar els interessos de la ciència, és a dir, de la creació i difusió del coneixement, amb els interessos polítics i els del sector productiu, cal que la comunitat científica catalana participi formalment en el procés mateix de l'establiment i la revisió periòdica de la nostra política científica. I aquesta participació cal que els investigadors la realitzin a la vegada com a individus i com a membres dels col·lectius científics existents. No n'hi ha prou amb donar un parer sobre els mecanismes d'execució d'una política científica ja establerta. Cal, sobretot, que els investigadors siguin escoltats, amb el deteniment necessari, tot al llarg del procés del seu establiment i la seva revisió.

Àdhuc prescindint de les altres parts d'aquest voluminós informe (que condueixen, amb tanta o més força encara, a la mateixa conclusió), la lectura de les reflexions que segueixen demostraria bastament que Catalunya disposa de l'experiència i dels recursos humans necessaris per a executar amb èxit una política de recerca pròpia. Queda en peu la tasca -compromesa i apassionant- d'entre tots definir-la i portar-la a bon terme. ■